

коректна формула з огляду на вічність?..

Бо ж у недалекому майбутньому учні чи учні учнів (а сумніву, що рецензована монографія таки наділена не лише науковим, а й навчальним потенціалом, немає) поставлять перед собою питання про природу геніаль-

ності, скажімо, Ліни Костенко. Однак це буде згодом. А тепер: і професійний науковець, і аматор, що засвоює ази літературознавства, і просто залюблений у Шевченка читач, і той, хто має сумнів щодо його унікальності для світової культури – усі для пізнання людини, митця і світу одержали ще

один винятковий інструмент – літературознавчу монографію з філософським наповненням.

Сергій МИХИДА,

професор Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка

КРИЗЬ САД ПИСЬМЕННИЦЬКИХ ПОРТРЕТІВ

ТКАЧУК М. Українська література ХХ століття / М. Ткачук. –

Тернопіль: Медобори, 2014.

Автор монографії М. Ткачук Аставить перед собою завдання відтворити цілісну картину українського літературного процесу ХХ ст. На межі ХІХ–ХХ ст. український літературний часопростір визначався як розквітом, так і занепадом, а також дедалі більшою потребою інтегруватися в культуру інших народів. Перша проблема актуалізує національну пам'ять у різні періоди розвитку літератури; друга – осмислення, стосується питання місця й ролі української словесної творчості у загальносвітовій культурній парадигмі.

Серед основних причин відродження літератури в Україні 20–30-х рр. ХХ ст. автор вирізняє тогочасну літературну ситуацію, яка зумовила потребу в жанровому різноманітті. Період 1910–1930-х рр. – це час становлення молодого українського письменства. На сторінках щойно створених часописів бурхливо дискутувалися нагальні завдання мистецтва, його зв'язки з дійсністю. Тривали пошуки літератури, суголосної новому часові, який І. Франко називав нервовим.

В українській поезії першої третини ХХ ст. співіснували різні стилі: неоромантизм (В. Сосюра, Ю. Яновський, М. Йогансен, О. Влизько), неокласицизм (М. Рильський, М. Зеров, П. Філіпович, О. Бурггардт, М. Драй-Хмара), символізм (М. Філянський, Я. Савченко, П. Савченко, Д. Загул, Д. Ярошенко, М. Терещенко), імпресіонізм (В. Чумак, В. Еллан-Блакитний, М. Хвильовий), експресіонізм (Т. Осьмачка), футуризм (М. Семенко), конструктивізм (В. Поліщук).

Акцентуючи на жанрово-стильових особливостях української лірики періоду Розстріляного Відродження, М. Ткачук розглядає їх у синхронії та діахронії. З його погляду, традиції футуристів відобразилися також у доробку А. Мойсієнка та В. Гайди.

Дещо сумнівною у структурі розділу «Драматургія і театр доби Відродження» видається наявність нарисів про загальний розвиток української

культури того часу. Саме з нього, здається, й варто було розпочинати мову про відродження української літератури. Адже тут, безперечно, закладено мистецтвознавчі та суспільствознавчі ключі до розуміння специфіки писемних текстів – знакових феноменів доби.

Монографія М. Ткачука – це унікальна галерея письменницьких портретів, заснованих на відомих, однак оригінально інтерпретованих біографічних фактах. Кожен літературний портрет під пером М. Ткачука має не лише пізнавальне, а й мистецьке значення. П. Тичина постає перед читачем як «геніальний музикант і диригент всесвітньої гармонії, краси та досконалості» (с. 132). В образі М. Рильського автор підкреслює контрастність його мислення-чуття. Аналізуючи хрестоматійне «Яблука допіли...», М. Ткачук, крім традиційної символіки яблука як атрибута весілля та одруження, згадує й міф про яблуко розбрату, акцентуючи на співдарах мажорної і мінорної тональностей вірша, «довірливій» інтонації та філософській розважливості ліричного героя.

Щодо Є. Плужника дослідник робить висновок: поет «вірить у цілющу

силу й розум природи, тому що в ній немає манівців, які перестрівають людину на шляхах істини» (с. 166).

У віршах В. Герасим'юка науковець спостеріг синтез різних стильових манер на основі карпатського орнаменталізму. Головною емоційною константою доробку поета визначено подив. На думку автора монографії, В. Герасим'юка цікавить не так видимий бік образу, як його внутрішня сугестивність. Твори митця вирізняються поліфонізмом наскрізних інтонацій, образами-символами, мікро- та макросюжетами, реалістичністю та ірреальністю ліричної оповіді, які, вступаючи в невидимий діалог, дають «ефект поетичного багатоголосся» (с. 468–469).

Із творчістю В. Голобородька, як і загалом «Київської школи», переконаний дослідник, в українську поезію ввійшов непідробний драматизм народного життя. Через слово поступово відкривається слов'янська міфопоетична свідомість; відбувається повернення до первісної основи буття (с. 503).

Усе це, на нашу думку, зумовило появу таких незвичних жанрових різновидів вірша: поезія-літопис («Русь червлена», «Саркофаг: сторінка майбутнього літопису» В. Кордуна, «Літо літопису» В. Голобородька, «Спорудження храму» М. Григоріва), поезія-малюнок («Хлопчик малює літо» В. Голобородька), поезія-замовляння, поезія-вигук народного ремесла, симультанна поезія, витримані у ключі народнопісенної образності поезії-діалоги та полілоги. Фольклоризм як першооснова віршування виявляється тут і на внутрішньому, і на зовнішньому рівнях.

Актуального нині антивоєнного звучання набуває літописний стиль В. Голобородька, наприклад, у творі «Літо літопису».

Значну увагу в монографії приділено й тенденціям розвитку української літератури початку ХХІ ст.: поверненню в науковий обіг репресованих і маловідомих постатей, численним літе-

ратурним фестивалям та конкурсам, літературним угрупованням, розвиткові різних родів літератури і дискусивній практиці як письменства, так і його наукових інтерпретацій.

Кожен із нових напрямів та методів має своїх прихильників і противників, майже кожен із них сьогодні проявив і свою обмеженість. Головне ж – структура сучасного знання загалом дає дослідникові можливість обирати певний науковий дискурс і певну методологію. Здається, усвідомивши кризу академічної методології, маємо створити диференційовану, різорієнтовану, з різними інтерпретаційними стратегіями структуру літературної науки, яка спрямована на реальний, а не абстрактний досвід індивіда.

Саме на такому контрасті будуватиметься огляд української драматургії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. М. Ткачук докладно спинається

ся на двох постатях – О. Коломійцеві та Я. Стельмаху.

На думку дослідника, О. Коломійцеві скеровує свій погляд на нетрадиційну драму і вводить до своїх п'єс її елементи. Доказами майстерного світобачення уже в першому творі «Фараони» (1962) слугують побутова фактура п'єси, український національний колорит, жива народна мова, унікальний український гумор. І герої драматурга – не «іконописно-позитивні», як влучно їх характеризує М. Ткачук, а багатогранні особистості.

Драматургії Я. Стельмаха тісно в межах морально-етичної проблематики. Митець аналізує не лише характери, а й інтереси людей, обставини, які їх формують.

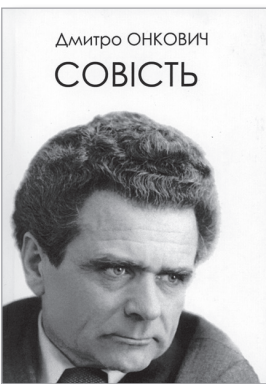
ХХ ст. є справжнім літературним «вибухом» (за образним висловом М. Зубрицької), який, з одного боку, спричинився до лавиноподібного

потоків літературної інформації, а з другого – спровокував безліч її інтерпретацій. З огляду на розмаїття нововідкритих імен і явищ науковці провадять дослідження, зіставляють та порівнюють маловідомі або нові твори українського красного письменства кінця ХІХ – початку ХХІ ст. зі знаковими літературними постатями та феноменами доби.

Монографія М. Ткачука засвідчила, що аналізувати літературні твори – означає вміти відчувати й осмислювати енергетику художнього слова.

Микола ЗИМОМРЯ,
професор
Дрогобицького державного
педагогічного університету
ім. Івана Франка
Наталія НАУМЕНКО,
професор
Національного університету
харчових технологій

До недожитого 80-річчя Дмитра Онковича

Соняшник на балконі

На околиці в новім будинку
Хтось люб'язно сонях прописав.
Він зацвів,
Підвівся в небо гірко –
Аж на дев'ять поверхів краса...
Навіть здалеку його помітно:
Задивляється,
Хто вулицею йде.
Сонях голову схилив привітно –
До землі,
До сонця,
До людей.
Літака над ним почесне коло...
І бджола торкне його чола...
Звідси видно соняхові поле
(Ближчає від міста до села).
Хлопчику у жовтому береті,
Поля-матері вродливий син,
Аж теплішає від тебе на планеті,
Від твоєї вроди,
Від краси.
Звечоріло.
В небі зорям тісно,
І під зорями,
Як зоресійний степ, –
У вогнях рясних велике місто,
Наче поле соняхів, цвіте...

На жаль, свою збірку «Совість», що є квінтесенцією життєвої і творчої філософії автора, Д. Онкович не встиг побачити. Але назвав її саме так. Бо жив по совісті і крізь чисте сито совісті просіював свої слова, діла, помисли. Відтак з'явилися вірші, у яких між рядками – сіль землі. Його око вихоплювало те, за що зачіплюється серцем читач – істотне, людяне, часто-густо болюче. Усе те береш собі в душу. Воно пече, але не обпікає, як великодня свічка, що зроджує надію й дає очищення.

К. Р.

Дніпре, ти – моє серце

Дніпре,
Ти – моє серце.
В спрагу – напийся,
Хочеш – умийся
В чистій,
Прозорій.
В ній плаває сонце,
В ній плавають зорі,
Їх набирай в долоні
Чи зачерпни відерцем.
Дніпре, Дніпре,
Ти – моє лагідне серце.
Човен гойдаєш – люлі,
Як мати дитину – люлі.
Човен пірнув – і виник.
Мов переможець,
Мов іменинник.
Човен гойдаєш в співі,
Ти – моє серце в щасті,
Ти – моє серце в гніві.
Грізний,
Страшний,
Похмурий,
Груди крутезної хвилі
Випнеш супроти бурі.
Хай слиниться берег у піні,
Вислизне галька на сушу...
Гляну в розбурхану душу –
Тільки кипіння,
Клекуче кипіння.

Переказ на тему

Вчителька на дошці записала тему –
І нараз у класі темно...
В школи снарядом вирвало бока –
Рана в небо зіяла.
Отак, як парти,
Рядочком
У класі
Солдати в бинтах лежали.
Стою на порозі,
В пекучій тривозі.
В руках пучечок весняних гілок.
(Для гостинця вдома нічоґісінко не було.)
Поруч мати стояла,
Школа в ранах стогнала.
...За селом
На горбочку
Люди пошепки говорили –
Померлих від ран хоронили.
Могил ряд,
Як в школі парт...
Солдата аж під бороду шинелею вкрили.
Шинель у гудзиках-зірках,
Шинель у чорних дірках...
Звисала рука...
Білі бинти...
Чорна яма...
Плакала мама.
Записали тему.
Класна дошка в чорній рамці.
Чорним сумом огорнуло всіх.
Вчителька здмухнула крейду з пальців.
Закружляв надворі сніг...

Дмитро ОНКОВИЧ